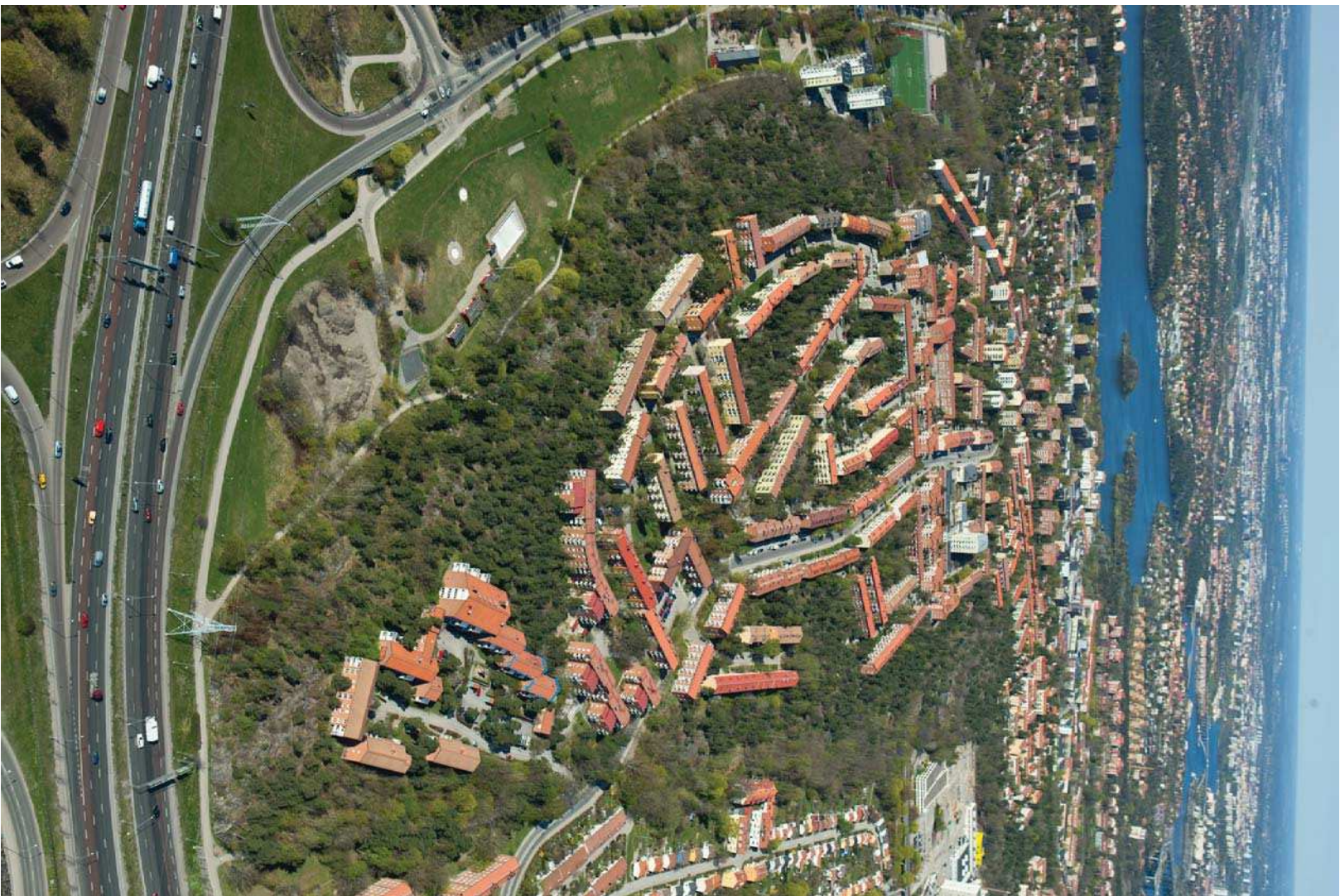

april 2011

Landskapsanalys Hägerstensåsen

Landskapsanalys Hägerstensåsen

Beställare: Elisabeth Tornberg
Organisation: Exploateringskontoret, Miljö- och Teknik, Stockholms Stad

Projektgrupp/granskningssynpunkter
Niklas Zetterberg, Stadsbyggnadskontoret
Anna Ambjörn, Hägersten - Liljeholmens stadsdelsförvaltning
Peter Mellin, Hägersten - Liljeholmens stadsdelsförvaltning
Anna William Olsson, Hägersten - Liljeholmens stadsdelsförvaltning
Hans Eriksson, Idrottsförvaltningen
Christina Söderström Löf, Trafikkontoret
Lars-Otto Frick - Trafikkontoret
Andris Rozenbachs, Exploateringskontoret

Nyréns Arkitektkontor

Uppdragsansvarig landskapsarkitekt:
Pia Englund

Medverkande:
Maria Engström, landskapsarkitekt
Nina Rydén, landskapsarkitekt
Anna Birath, antikvarie
Anders Lundahl, landskapsarkitekt
Maria Nordqvist, landskapsarkitekt

Omslagsbild: Sned flygbild, april 2011. SBK, Stockholm Stad.

Innehåll

INLEDNING

Bakgrund och syfte	4
Metodik och avgränsning	4
Områdets avgränsning	4

HISTORIA

Bebyggelseutveckling	6
----------------------------	---

STADS- OCH LANDSKAPSBILD

Bebyggelse typer och områdets karaktärsdrag	8
Topografi	10
Bebyggelsekaraktärer	11
Kulturhistorisk klassificering av områdets bebyggelse	12
Stadsbild	14
Analys	15
Landskapsbild	16
Analys	17
Värdering av områdets visuella aspekter	18
Värderingskarta	19

NATUR OCH EKOLOGI

Stockholms grönstruktur	20
Slutningszoner (grader)	21
Geologi och topografi	22
Geologi och grundvatten	23
Vegetation och ekologi	24
Biotopkarta	25
Värdering av områdets naturmiljö och ekologi	26
Värderingskarta	27

SOCIALA ASPEKTER, VARDAGSLIV OCH HÄLSA

Analys av tillgång till parker och grönytor- friytetillång	28
Sociotopkarta	29
Grönytekaraktär	30
Karta grönytekaraktär	31
Tillgänglighet	33
Trygghet och säkerhet	33
Kommunikationer i området	34
Målpunkter	34
GC-stråk	34
Karta kommunikationer, målpunkter, GC-stråk	35
Värdering av områdets sociala aspekter	36
Värderingskarta	37

SAMMANVÄGD VÄRDERING

Värdering av mycket värdefulla, värdefulla och mindre värdefulla områden	38
Värderingskarta	39

UTVECKLING OCH KOMPENSATIONSÅTGÄRDER

Befolkningsstruktur	40
Bebyggelseutveckling	40
Pågående utbyggnad vid Telefonplan	40
Pågående utbyggnad kring Örnberg och Axelsberg	40
Karta utveckling och kompensationsåtgärder	41
Kompensationsåtgärder	42
Förhållningssätt till utemiljön	44

KÄLLOR

Tryckta källor	45
Elektroniska källor	45
Kartunderlag, inventeringar mm	45

Inledning

Bakgrund och syfte

Inom Hägerstensåsen föreligger önskemål om att få möjlighet att uppföra tillskott av framförallt bostäder men också förskola på stadens mark. Exploateringsnämnden har markanvisat tre utredningsområden, där detaljplaneläggning kan komma i fråga och som innebär att grönytor och gaturmark kommer att ianspråkta. Två parallella arkitektuppdrag har utgått för två av platserna. Planprocessen för ett gemensamt planprogram har skjutits fram i tiden tills en mer samlad utvärdering kan ges, i vilket föreliggande arbete utgör en del.

För att kunna bemöta dessa förfrågningar på ett kvalificerat och samlat sätt har Exploateringskontoret gett Nyréns Arkitektkontor i uppdrag att ta fram en landskapsanalys för Hägerstensåsen, som ska komplettera tidigare framtagna rapporter för näraliggande stadsdelar Västertorp och Telefonplan (utförda av WSP år 2003).

Syftet med uppdraget är; 1) analysera och värdera området utifrån aspekterna kulturmiljö, stads- och landskapsbild, natur och ekologi, sociala aspekter, vardagsliv och hälsa, 2) sammanställa en sammanvägd analys/värdering utifrån ovanstående kriterier, 3) identifiera utvecklingsmöjligheter och föreslå kompensationsåtgärder där grönytor/naturmark tas i anspråk för tex bebyggelse.

Metodik och avgränsning

Framtaget material i form av rapporter, böcker och gällande översiktsplan med tillhörande byggnadsordning har studerats. Underlagskartor för landskapsanalysen har varit Stockholms stads grundkarta, biotopkartan, sociotopkartan, grönkartan samt geologiska kartan. Eftersom exploatering har skett i området sedan sociotopkartans tillkomst har en uppdatering av materialet genomförts i berörda partier. Fältbesök har genomförts vid ett flertal tillfällen, varav ett tillsammans med representanter från stadsdelen.

Utredningsområdet har i föreliggande arbete också studerats i ett större sammanhang vad gäller grönstruktur, kopplingar och framtida markanvändning i Hägersten, där Parkplan för Hägersten från år 2008 utgör ett värdefullt kunskaps- och värderingsunderlag. En avstämning, men också en uppdatering har gjorts mot tidigare framtagna landskapsanalyser för Västertorp och Telefonplan (WSP, 2003), för de delområden som tangerar eller överlappar varandra.

Stockholms stadsmuseum inventerade ytterstadens bebyggelse år 2006. Klassificeringen enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska värdering har legat till grund för att bedöma utredningsområdets kulturhistoriska och antikvariska värden.

För respektive kapitel redovisas först förutsättningar och analyser. Därefter sammanfattas i punktform vilka kriterier som valts för att delområden ska värderas som mycket värdefulla, värdefulla, respektive mindre värdefulla. På efterföljande karta redovisas med färgfält de tre olika värderingarna.

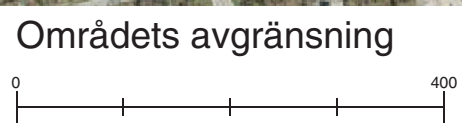
Grönytornas karaktär, nyttjande och värde har analyserats. Parametrarna från respektive del har sedan sammanvägts till den sammanvägda analysen.

Där parkmark eller annan grönmark tas i anspråk för bostadsbyggande finns behov av att ersätta ytorna genom åtgärder som är kvalitetshöjande och/eller samtidigt innebär en förstärkning av grönstruktur och spridningskorridorer totalt sett. Kompensationen kan ske genom att skapa nya grönytor eller genom en kvalitetshöjning av befintliga ytor. Att föreslå lämpliga kompensationsåtgärder ingår i denna studie efter det att grönytornas värde och funktion identifierats.

Områdets avgränsning

Området som har studerats begränsas av Södertäljevägen (E4/E20) i söder, av Personnevägen i väster och parkstråkets möte med bebyggelsen vid Gösta Ekmans väg i norr, samt av parkrummets möte med småhusbebyggelsen vid Träsnidarvägen och LM Ericssons f.d fabriksområde vid Mobilgatan/ Telefonvägen i öster. I rapporten benämns detta område som "utredningsområdet". Geografiskt avgränsas utredningsområdet enligt flygbilden på motstående sida.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2014-02-13 Dnr 2012.08651
Besöksadress: Stadsbyggnadskontoret, 101 21 Stockholm, 2011-11-10, Dnr 2010-12023

Landskapsanalys Hägerstensåsen

Historia

Bebyggelseutveckling

Hägerstensåsen var en skogsklädd bergsrygg använd endast för friluftsliv ända fram till 1938. Norra delen av åsen, fram till dagens Sedelvägen, utgjorde en del av Hägerstens gårds vidsträckta marker som sedan 1894 ägdes av handelsbolaget Olsson & Rosenlund. Firman anlade ångsåg, hyvleri, snickeri, ett mindre båtvarv och ett tegelbruk nere vid Mälarens strand. Strax norr om Hägerstensåsen byggdes arbetarbostäder. Södra delen av åsen hörde till Västberga gård som köpts upp av staden år 1935. Strax nedanför åsen fanns bebyggelse i form av två torp, Mellanberg och Hökmossen.

Olsson & Rosenlund tog år 1938 initiativ till en ny stadsplan för den nordöstra delen av sitt område på åsen. Staden föreslog villabebyggelse men firman tyckte att exploateringen blev för låg. Istället enades man om smalhusbebyggelse med en mindre krans av villor runt om. Byggnadsarbetet påbörjades 1939 men utbyggnadstakten mattades av under kriget och planen slutfördes först efter kriget.

1939 skickade Olsson & Rosenlund in ett planförslag signerat Ancker–Gate–Lindegren för resten av sitt område. Det godkändes men förändrades då firman ville pröva de nya tankarna om grannskapsenheter som arkitekterna inhämtat från utlandet, främst England. Denna grannskapsplanering föregriper Stockholm stads officiella start för grannskapsanpassad utbyggnad som kom först 1945. I dokumentet "Det framtida Stockholm" beskrivs hur man genom att bygga väl definierade grannskapsenheter om 10 000-15 000 personer ska ge överblick, hemkänsla och samhörighet bland invånarna, något som alltså redan var på gång på Hägerstensåsen.

1944 presenterades den nya planen som samlade skola, affärer, service och samlingslokaler till ett begränsat område, istället för att sprida ut, t.ex. mjölkbutiker i området. Bebyggelsen bestod av en blandning av tre våningars putsade lamellhus och högre punkthus i puts eller tegel på höjderna. 1946 invigdes en ny spårvagnstunnel genom Hägerstensåsen. Spårvagnstunneln byggdes med tanke på att senare kunna nyttjas för tunnelbana. Centrum förlades i närheten av hållplatsen och markerades med ett högt skivhus och ett torg omgärdat av representativa byggnader.

Medborgarhuset vid torgets södra sida stod klart först 1957. Utbyggnaden av stadsdelen skedde under åren 1947-1948 och Hägerstensåsen blev därmed tillsammans med Årsta det första området i Stockholm som byggdes ut enligt idén om fristående stadsdelar utanför innerstaden. På åsens sluttningar sparades ett bälte av natur- och skogsmark som ytterligare betonar områdets självständiga förhållande till övriga stadsdelar.

Samtidigt som Olsson & Rosenlund arbetade med sin grannskapsplan planlade staden södra Hägerstensåsen. Den bebyggdes samtidigt som norra delen, men med i stort sett bara lamellhus med en blandning av puts- och tegelfasader. Ett mindre torg anlades nära spårväghållplatsen. 1961 invigdes friluftsbadet i Mellanbergsparken och samma dag invigdes även friluftsteatern i sluttningen mot Erikssons fabriker enligt den för Stockholm så viktiga stadsträdgårdsmästaren Holger Bloms idéer. Tunnelbanan invigdes år 1964.

Områdets många smålägenheter gjorde att antalet ensamhushåll ökade med tiden och befolkningsunderlaget för att driva service i området minskade. Därför antog staden 1988 ett förslag till upprustning och förtätning. Ett nytt stråk av bostäder med större lägenheter, affärslokaler och äldreomsorg uppfördes i mitten av 1990-talet ovanpå tunnelbanan i den tidigare gränsen mellan Olsson & Rosenlunds och stadens områden. Längre söderut uppförde HSB drygt 80 lägenheter och Hökmossens skola byggdes om till bostäder.

En historisk bild från 1952 visar hur punkthusen vid Kamrervägen möter lamellhusen. På många ställen framträder berg i dagen. Stora träd har medvetet sparats. Foto: John Kjellström, Stockholmskällan.

Hägerstensåsens centrala gata följer åsryggen. Här syns den centrala delen av Sparbanksvägen med butiker i husens bottenvåningar. Till vänster i bilden syns solitärbyggnaden posten.

Bilden visar ett ihopklipp med de tre ursprungliga planerna för Hägerstensåsens utbyggnad med samlad bebyggelse och sparad naturmark på branterna; från den äldsta planen i norr med villabebyggelse och lamellhus (1. Stadsplan 1938-08-36), andra etappen med punkthus, lamellhus, centrum och skola centralt i området (2. Stadsplan 1945-10-19) och södra etappen med stadens utbyggnad (3. Stadsplan 1943-07-16).

Stads- och landskapsbild

Bebyggelse typer och områdets karaktärsdrag

Bebyggelsen från områdets äldsta plan finns längs med Bäckvägen i norr. Den består av mestadels putsade lamellhus, s.k. smalhus, i tre våningar med källarvåning delvis över jord. Byggnaderna har två trapphus där första bostadsvåningen ligger en halv trappa upp. Taken är enkla tegelbekladda sadeltak med nätta takutsprång av trä. Entréerna har en sparsmakad utformning och fönstren består av två eller tre lufter. Balkonger förekommer men är ofta vända mot gårdssidan. Utanför lamellhusen ligger en krans av villor, de tidigaste uppförda har alla putsade fasader.

De centralt belägna bostadshusen har en något större skala. Det betyder att lamellhusen är något djupare och dessutom sammanbyggda i längre enheter, ibland i vinkel, vilket gör att informella gårdsrum bildas. Balkonger är vanliga och förekommer både mot gata och mot gård, beroende på det mest fördelaktiga väderstrecket. Byggnadernas höjd följer trädtopparnas. De högsta punkterna på åsen markeras ytterligare genom ensembler med punkthus i sex våningar som höjer sig över trädtopparna. Punkthusen längs med Bokbindarvägen har fasader av rött tegel och omväxlande sadeltak och tälttak. Punkthusen vid Vinstvägen var ursprungligen putsade.

Det centrala Riksdalertorget markeras med ett nio våningar högt putsat skivhus med rundat tak. Torget är ett exempel på den s.k. Stockholmsstilen, en parkstil som utvecklades i Stockholm under 1930-50-talen. Vid torget ligger även solitärbyggnaderna posten och medborgarhuset. Posten är en tvåvåning putsad länga i funkisstil med konstnärlig utsmyckning i fasad. Medborgarhuset är tre sammanlänkade längor med tegelfasader, platt tak och dekorativa betongfriser. Skolan i torgets närhet följer den typiska utformningen från trettioalet med två vinkelställda byggnadskroppar med tre till fyra våningar, en långsträckt med sidoställd korridor och klassrum på rad och en djupare byggnadskropp med aula, matsal och administrationslokaler. Fasadutformningen har dock typisk för 1940-talet med fasadtegel och fönster med korspost som knyter an till äldre svensk arkitektur.

Södra delen av Hägerstensåsen var ursprungligen enbart bebyggd med mer eller mindre långsträckta lamellhus i tre våningar. Byggnaderna har en tidstypisk arkitektur med enkla volymer och ligger terränganpassade, med sparad naturmark inpå husknutarna och trappningar som

följer topografin. Där topografin medger det finns enstaka lokaler i bottenvåningen. De kurvade gatorna ger ett omväxlande gaturum och utblickar mot såväl informella gårdar som den utanförliggande skogsslutningen.

På 1990-talet har området förtätats längst i söder och ovanpå tunnelbanan. Dessa hus har en större skala, djupare huskroppar och mer sammansatta volymer än de tidigare. Som fasadmateriell har man använt rött tegel, ett sätt att anpassa sig till den befintliga miljön.

Under 2000-talet har några byggnader tillkommit. Vid Boktryckar- och Bokbindarvägen har gårdarna mellan husen krympt när nya lamellhus adderats till miljön. Dessa har fasader i slammat tegel eller puts, likt omkringliggande byggnader men utmärker sig genom stora balkonger och burspråk samt fler bostadsvåningar då första nivån ligger i markplan. De sentida byggnaderna är inte lika anpassade till terrängen som de ursprungliga, vilket medför mer hårdgjorda ytor, ramper o.dyl. Vid Lotterivägen har två putsade byggnader tillkommit på tidigare naturmark. Även där har byggnaderna

Riksdalertorget är områdets centrala punkt. I foden av torget ligger ett av Hägerstensåsens karakteristiska landmärken; ett nio våningar högt skivhus. Foto: Eva Postmalis, Ramböll.

Valutavägens mjuka kurvatur. Lamellhusen närmast har balkonger med morgonsol. De nätta taken är gemensamt för områdets alla lamellhus.

anpassats vad gäller fasader och volymer men rummet mellan husen har förlorat största delen av den naturliga topografin till förmån för parkeringsdäck, barriärer och hårdgjorda ytor.

Längst i söder ligger Hökmossens skola. Den har helt förändrat karaktär när den byggts om till bostäder. Den tillagda bebyggelsen har dock anpassats väl till miljön, både till naturmarken och vad gäller byggnadernas volym- och materialverkan.

I Mellanbergsparken har tre elva våningar höga punkthus byggts. Deras placering avviker helt från de omkringliggande punkthusen i Västertorp och Hägerstensåsen. I motsats till det för stadsdelarna gängse sättet att markera höjdpunkterna i topografin är de placerade i dalgången mellan områdena. Genom sin resning och placering i parken planar de ut topografin och löser upp gränsen mellan stadsdelarna.

Förtätningsområdet vid Sedelvägen uppfördes på 1990-talet, med mer sammansatta husvolymer än tidigare byggnadstyper.

Nyttillkomna punkthus i Mellanbergsparkens dalgång med förskolan till höger i bild. Åsens skogsklädda siluett krymper i bakgrunden. Bebyggelsen blockerar parken. Kvar är stråk på ömse sidor om förskolan.

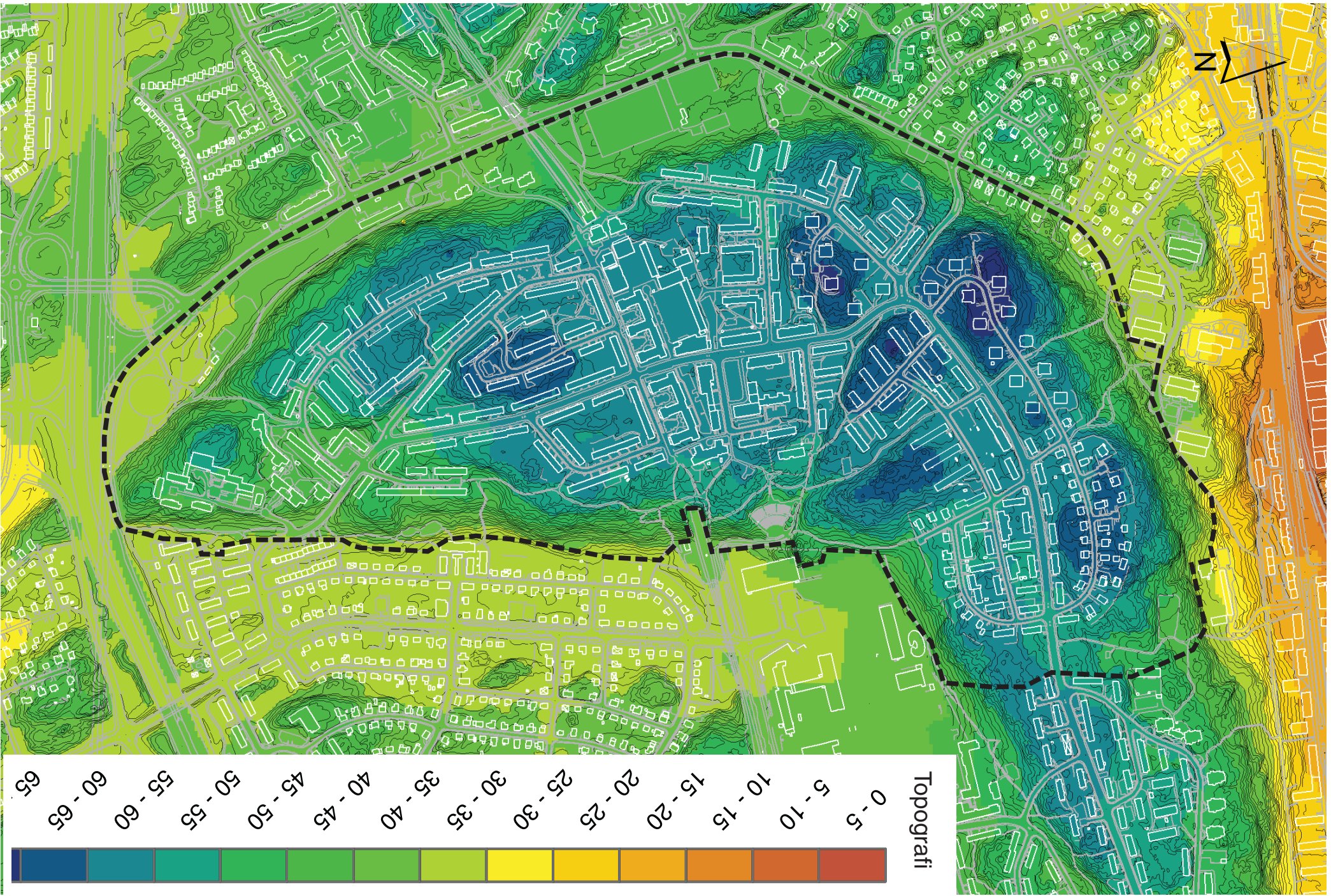
Karaktärsfulla lamellhus mot Mellanbergstorget, där tallar utgör förgårdsträd.

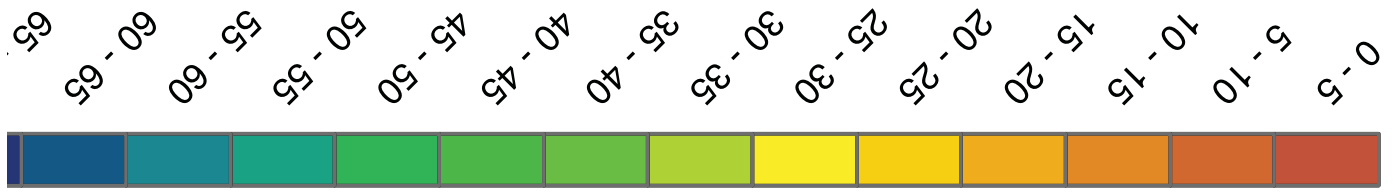
De nya bostadshusen vid f.d. Hökmossens skola har förlagts i terrängen med stor hänsyn för åsens topografi och rådande bebyggelsekaraktär.

Nyttillkomna uppskalade volymer vid Lotterivägen där husen på ytersidorna möter befintlig naturmark, men får en avskalad utemiljö, med höga stödmurar, överdäckade gårdar och branta slänter, som bryter mot rådande karaktär. Exemplet belyser problematiken för nya etableringar i Hägerstensåsen, där husen knuffas framåt i slänterna och alltmer branta lägen tas i anspråk.

Topografi

Bebyggelsekaraktärer

- Senare tillägg
- Centrum/service/skolor
- Villor
- Punkthus
- Lamellhus

Kulturhistorisk klassificering av områdets bebyggelse

Bebyggelsen på Hägerstensåsen inventerades år 2006 och klassificerades enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska värdering. Största delen av bebyggelsen är gulklassad, vilket betyder att den har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kulturhistoriskt värde. Dessa fastigheter omfattas av plan- och bygglagens krav på varsamhet vid ändring. Ett mindre antal fastigheter med viss koncentration till centrum är grönklassade och en fastighet har blå klass. Det innebär att de är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Dessa fastigheter omfattas av plan- och bygglagens förbud mot förvanskning. Det betyder att deras karaktäristiska och välbevarade stildrag inte får förstöras. Den blåklassade byggnaden är posten vid torget som är av byggnadsminnesklass. De senaste bebyggelsestillskotten på Hägerstensåsen är ännu ej värderade.

Från Hägerstens villabebyggelse bildar punkthuset i norr en tydlig siluett över hustaken.

Hägerstensåsens högsta punkt markeras med punkthuset vid Bokbindarvägen. Naturmarkskaraktären är stark, med hållmark som möter gaturummen. Ensemblen av röda tegelhus på åsens höjdpunkt är starkt karaktärskapande.

Landskapsanalys Hägerstensåsen

Stadsbild

Analys

Topografiskt tydliga förutsättningar ger avläsbarhet
Hägerstensåsen är ett tydligt uttryck för en av stadens bärande karaktärer, anpassningen till naturlandskapets topografiska förutsättningar. Hägerstensåsen är en bebyggelseenhet som samverkar med de naturliga topografiska förutsättningarna och dels poängterar topografin genom enstaka punkthus på höjderna, dels underordnar sig densamma genom att den mesta bebyggelsen följer trädtopparnas höjd. Ringen av sparad naturmark är en medveten effekt av stadsplanens utformning som grannskapsenhet. Genom de obebyggda slänterna bevaras landskapets tydlighet. och stadsplanen har genom sin ännu tydliga avläsbarhet ett kulturhistoriskt värde sett ur ett stadsbyggnadsperspektiv. De byggnader som bildar siluett är viktiga orienteringspunkter i stadslandskapet.

Branterna utpekats i Stockholms byggnadsordning
Branterna runt Hägerstensåsen är enligt Stockholms byggnadsordning av betydelse för upplevelsen av Stockholms landskapsbild och naturkaraktär. Nedanför branterna övergår vegetationen i mer öppen parkmark mot Västertorp. Även mellan slänterna och villorna Hökmossen finns en öppen parkremsa. Senare tids tillägg i form av bostäder och förskola som placerats i de öppna parkstråken har börjat suddas ut de tidigare tydliga mellanrummen och stadsdelarna har börjat växa ihop i dessa partier.

Tre bebyggelsekaraktärer

Inom Hägerstensåsen finns i huvudsak tre olika bebyggelsekaraktärer – smalhusen som dominerar stadsdelen, punkthusen på höjden i norra delen samt ringen av villor i gränsen mot naturmarken i nordöst. Till skillnad från andra stadsdelar längs tunnelbanelinjen ligger centrum skilt från stationen, men i centralt läge uppe på åsen. Ett område med senare tids bebyggelse ligger i ett stråk ovan tunnelbanan mellan stationen och centrum. Även mindre områden med modernare bebyggelse finns insprängda i området.

Siktstråk - orienterbarhet bitvis problematisk
Sparbanksvägen, i norr övergående i Bäckvägen, utgör huvudstråk och orienterande siktstråk genom stadsdelen. Undantaget området vid centrum saknar gatorna en sammanhållen gestaltning som stödjer upplevelsen av huvudstråk och entréplatser saknas från angöringsvägarna. Detta medför en otydlighet och problem för orienterbarheten i stadsdelen, framförallt från entrékorsningarna Avgiftsvägen/Sparbanksvägen och Sparbanksvägen/Mellanbergsvägen. Även stråket mellan centrum och tunnelbanan är idag otydligt och när man rör sig längs Bäckvägen från Midsommarkransen är det lätt att missa att man rör sig in i en ny stadsdel. Förutsättningar att förbättra orienterbarheten stöds dock av att tydliga siktstråk följer huvudstråket. Lokalt finns även mindre siktstråk längs kvarteren, men i mindre omfattning då gatustrukturen har en organisk form som följer topografin.

Barriärer

Åsens kraftiga branter utgör en topografisk barriär kring området. Tunnelbanan och Södertäljevägen E4/E20 medför infrastrukturella barriärer i närområdet och framförallt Södertäljevägen utgör en kraftig bullerkälla med stor påverkan på miljön.

Kvarteret Telefonfabriken gränsar mot Hägerstensåsen. Idag utgör området en barriär med instängslade öppna ytor med rivningstomter och den bevarade storskaliga fabriksbebyggelsen som markant bryter av mot åsens karaktär.

Landmärken

Den relativt nya höga bebyggelsen vid tunnelbanan är visuellt påtaglig i dalstråket. Området innehåller i övrigt ett tydligt landmärke i form av höghuset vid Riksdalserterget. Punkthusen i norr bildar siluett på höjden, synliga från långt håll och från Mälaren.

Höghuset vid Riksdalserterget utgör ett landmärke i stadsbilden. Bilden visar en vy från en av LM Ericssonområdets byggnader vid Telefonvägen. Åsens landform och vegetation som sammanhållande karaktär är tydlig.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2014-02-13 Dnr 2012.08651
Besöksdatum: 2014-02-13 Dnr 2012.08651

Landskapsbild

Anlays

Visuellt präglas området starkt av åsens landform, av naturmarksvegetationen på branter och den höga andelen grönska i den tidstypiska bebyggelsen. Naturmarken kring åsen och Mellanbergsparken längs Personnevägen utgör sammanhållna områden i grönsstrukturen.

Vegetationen har stor betydelse för landskapsbildens och för områdets identitet. Längs de nedre delarna av höjdryggen finns genomsläppliga lundmiljöer med ett karaktärsfullt eklandskap. Även solitära karaktärsträd, främst ekar, förekommer, främst i Mellanbergsparken. Ek och tall är vanligt förekommande som karaktärsträd i gaturummen. De friväxande solitära karaktärsträden och den lummiga ädellövskogspartierna står i fin kontrast till den vilda naturmarken med tallskog och hällmarker uppe på Hägerstensåsen.

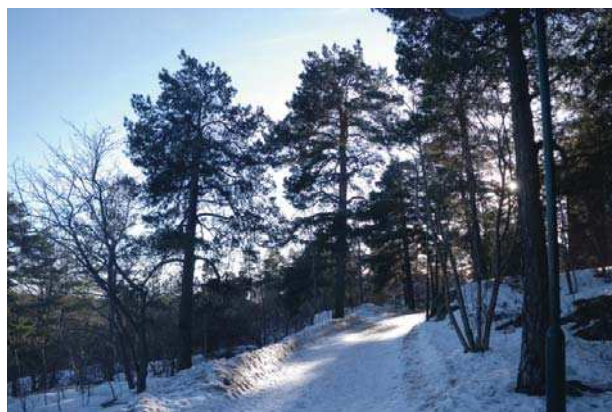
Kännetecknande för gångstråken är att de löper utanför bebyggelsen i en sammanhållen park- eller naturmiljö, med sammanbindande tvärgående passager över åsen. I det östra stråket har naturmarken tillräcklig utbredning för att ge skogskänsla och upplevelsen av att vistas i en obebyggd miljö. Samspelet mellan vegetationens sammansättning och husens placering spelar här en roll. Den ursprungliga bebyggelsen på åsen är indragen en bit in på platån, med tallar och hällmarksskog fram till

branterna, och därför skydd även vintertid. Partier med lövvegetation blir vintertid genomsläppliga och då krymper det upplevda avståndet mellan stadsdelarna genom att bebyggelsen nedanför åsen blir synlig från gångstråken på höjden. Framförallt är detta påtagligt längs hela den östra slänten mot Hökmossen och Telefonplan samt vid idrottsplatsen vid Mellanbergsparken. Senare tids bebyggelse vid tunnelbanan och i gränsen mot Västerorp samt den tillfälliga lösningen för dagis i Mellanbergsparken har bidragit till att fragmentisera parken.

Åsens topografi erbjuder ett flertal vida utblickar över kringliggande stadsdelar. Från bergknallarna bakom Bokbindarvägen erbjuds en magnifik utsikt över norra Stockholm och västerort. Från stråken i öster ges utblickar över Telefonplan och Hökmossen och från hällmarkspartierna i de övre delarna av Mellanbergsparken erbjuds fina vyer söderut. De öppna och mjukt böljande hällmarkspartierna i kransen runt bebyggelsen utgör i sig en karaktärsfull visuell form i kontrast mot branterna. Topografin medför samtidigt en barriäreffekt för stadsdelen. De tvärgående passagera över åsen är inte allmänt tillgängliga då trappor är nödvändiga för att klara åsens kraftiga lutning.

I framkanten av Bokbindarvägens punkthusbebyggelse finns parkmark med parksoffor, för dem som vill njuta av den vida utsikten. Dessa utkikplatser ger en kvalitet för många boende i stadsdelen.

Exempel på gångstråk med naturkänsla längs åsens sydöstra sida. Från det höga läget ges bitvis utblickar genom vegetationen.

Den ursprungliga bebyggelsen på åsen är indragen en bit in på platån, vilket är en karaktär som lyfts fram som särskilt värdefull. Längs det öppna dalstråket i södra Mellanbergsparken ges långa vyer över åsens sluttning och landformen är här särskilt tydlig.

Landskapsanalys Hägerstensåsen

Landskapsbild

- Utblick
- Siktstråk
- Torg
- Sammanhållen vegetation
- Naturmark i bostadsområde
- Öppet landskapsrum
- Byggd vägg (rumsavgränsande)
- Tydlig grön vägg (rumsavgränsande)
- Landform - - fryta av betydelse för Stockholms landskapsbild och naturkaraktär. Ulpekad i Stockholms byggnadsordning.

Värdering av områdets visuella aspekter

Hägerstensåsen betingar höga värden som välbevarad grannskapsenhet och helgjuten miljö. Stadsdelen Hägerstensåsen har ett kulturhistoriskt representativt värde som ett av stadens första grannskapsenheter. Stadsplanen och bebyggelsen har ett värde i att den utgör en tydlig och visuellt avläsningsbar årsring i stadens utveckling. Hägerstensåsen utgör än idag en välbevarad helgjuten miljö, från plankomposition ner till de enskilda byggnaderna, gaturummen och gårdsmiljöerna och den kringliggande naturmarken, som tillkommit med en bakomliggande bärande idé om en självförsörjande grannskapsenhet. Hägerstensåsen är ett särskilt tydligt exempel på väl avgränsad grannskapsenhet genom grönområden, delvis tack vare de naturliga topografiska förutsättningarna.

Mycket värdefullt område

Branterna längs Hägerstensåsen och Mellanbergsparken är mycket värdefulla, eftersom de bevarar landskapets ursprungliga utseende och bidrar starkt till områdets karaktär. Den varsamma exploateringen av Hägerstensåsen, där områdets naturkvaliteter har tagits tillvara och dess sammanhållna tidskaraktär utgör motivet att Hägerstensåsens bebyggda miljö har klassats upp i jämförelse med tidigare landskapsanalyser. Landformen har dessutom ett visuellt högt värde i sig, utpekad i Stockholms byggnadsordning.

Utkikplatserna med tillgänglighet från gångstråken kring bebyggelsen och hällmarkspartierna i Mellanbergsparken har ett stort visuellt värde för boende och besökare. Framförallt utblicken från Bokbindarvägen erbjuder en magnifik vy ut över Mälaren och Hägersten.

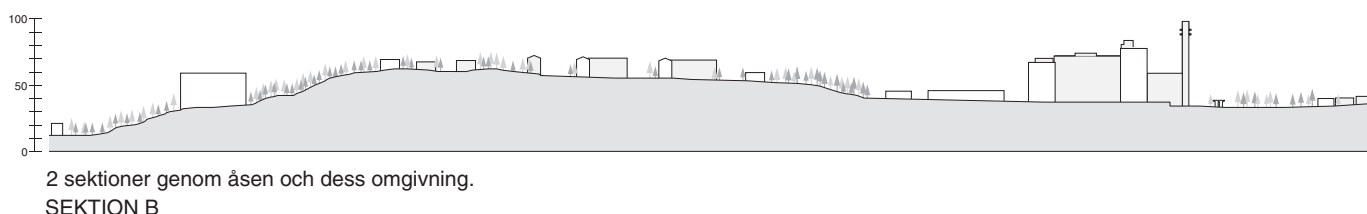
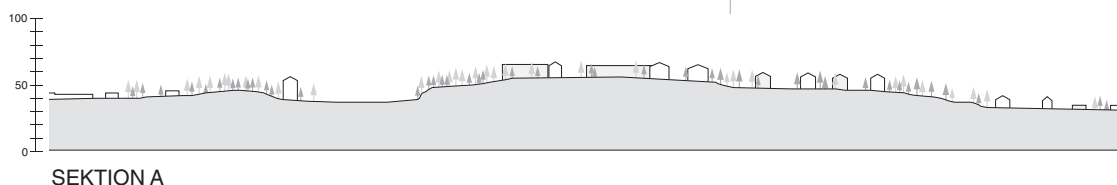
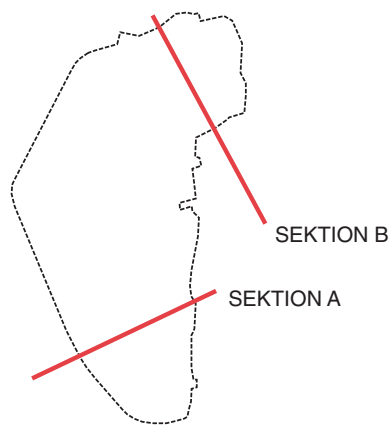
Riksdalserterorget värdeas till mycket värdefullt som områdets centrala torgbildning och som en god representant för Stockholmsstilen.

Värdefullt område

Mellanbergsparkens öppna partier är viktiga för rumsligheten och för att kunna uppleva branterna från håll och Hägerstensåsens bebyggelse. Mellanbergsparken har tillkommit samtidigt som Västertorps framväxt och parken bildar än idag en länk mellan bebyggelseområdena. Villabebyggelsen på åsen är värdefull sett till områdets helhetsmiljö, men bedöms inte ha samma allmänna värde som grannskapssamhället har. Naturmark som minskat i visuellt värde p.g.a exploatering i närområdet, eller förfallna miljöer, som därmed tappat sin karaktär har också klassats ner från den högre kategorin.

Mindre värdefullt område:

Bebyggelse som menligt bryter stadsplanens intentioner och stildrag har klassats som mindre värdefull. Hit hör bostadsbebyggelsen från 1990-talet söder om Riksdalervägen, infillprojekten söder om Bäckvägen, vid Valutavägen och kring Hökmossens f.d. skola, samt förskolan av provisorisk karaktär i Mellanbergsparken. De nya punkthusen med tillhörande utemiljö i Mellanbergsparken, samt av motorvägen och parkering visuellt påverkade parkytor bedöms också som mindre värdefulla.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2014-02-13 Dnr: 2012.08651
Landskapsanalys Hägerstensåsen, 2011-11-10, Dnr 2010-12023

Värdering av områdets
visuella aspekter

- Mycket värdefullt
- Värdefullt
- Mindre värdefullt
- Landform - fnyta av betydelse för Stockholms landskapsbild och naturkaraktär. Utppekad i Stockholms byggnadsordning.

Natur och ekologi

Stockholms grönstruktur

Flera element bidrar till att göra det ursprungliga naturlandskapet i Stockholm tydligt. Det är vattenrum, förkastningsbranter, åsar, bergryggar, dalstråk strandpartier. Dessa betraktas ha ett regionalt värde. Under Stockholms utbyggnad har bebyggelse och anläggningar ofta placerats medvetet för att understryka landformer och med hänsyn till natuvärden. Enligt Stockholms grönkarta utgör vegetationen på Hägerstensåsens sluttning en grön vägg och benämns som en landform av regional betydelse för stadens karaktär. Den utsträckta dalgången utmed Personnevägen utgör på motsvarande vis en betydelsefull landform av regionalt värde som stadens gröna golv. *Stäm av mot byggnadsordningen.*

Den övergripande grönstrukturen sett till angränsande stadsdelar består av ett större sammanhängande stråk som följer Mälarens stränder i norr, samt södergående stråk som förbinder Mälaren via branterna på ömse sidor Hägerstensåsen med Solbergaskogen söderut mot Älvsjö. Ett öst-västligt stråk löper från Midsommarkransen via Hägerstensåsens norra branter vidare längs gränsen mellan Västertorp och villabebyggelsen i Hägersten. Ett antal svaga länkar finns längs stråken, ofta till följd av infrastrukturella barriärer eller som en följd av pågående utbyggnadsområden. Framförallt kopplingen mellan Mälaren och Hägerstensåsen är svag, liksom kopplingen över E4:an. I öster har stråken genom Midsommarkransen en svag fortsättning.

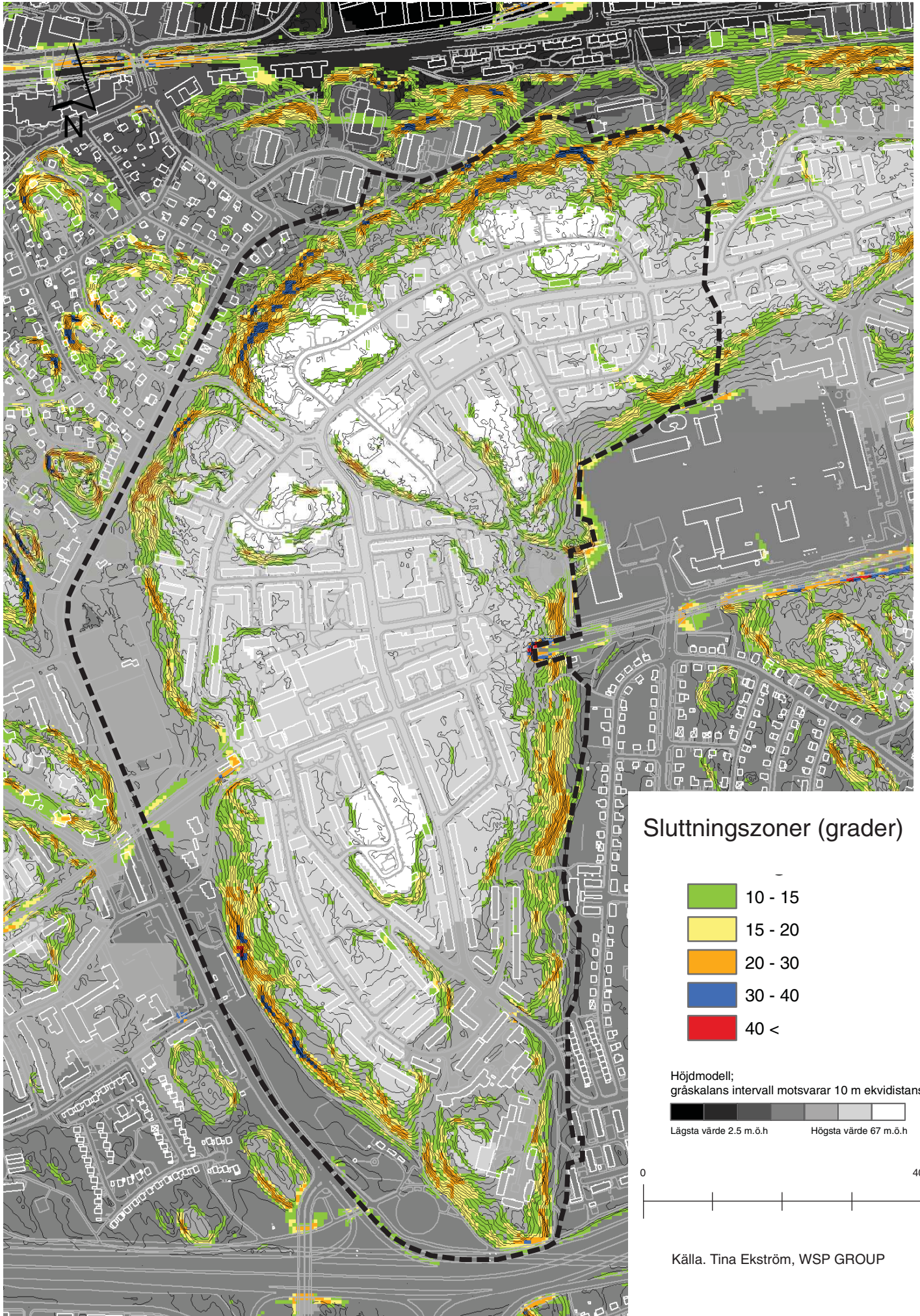
Grönstrukturen i området utgör inte någon del av Stockholms grönkilar, men bildar en sammanhängande enhet runt bebyggelsen uppe på Hägerstensåsen, varpå den har ett värde för stadsdelen Hägersten. Det är inte långt till Mälarens stränder, men barriärer som bebyggelse, spår och vägar skär av den direkta kontakten.

Övergripande grönstruktur, baserad på översiktsplanens pågående markanvändning som grönområden.

Riktningar, samband och svaga länkar i den övergripande grönstrukturen.

Geologi och topografi

Landskapet är en tydlig representant för Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken. I området finns både bergryggar och dalgång representerat. De högsta partierna är bevuxna med hållmarkstallskog och i dalgångarna dominerar lövträden.

Genom området sträcker sig en bergås från Årstaviken i öster fram till Hägerstensåsen där den viker av söderut mot Älvsjö. Sluttningarna är relativt branta vid Hägerstensåsen, lutningar på ca 40 grader förekommer. Inom utredningsområdet är höjdvariationen ca 40 meter mellan högsta och lägsta punkt.

Berggrunden utgörs av Svekofennisk berggrund och bergarten består av Stockholmsgranit. Den dominerande jordarten i de lägre partierna utgörs av lera och de högre partierna består av morän. På bergssluttningarna och höjderna framträder berg i dagen på många ställen. Berghällarna är mjukt formade mot sydväst, bl.a tack vare den sista, kilometertjocka inlandsisens inverkan.

Mjukt formade hållar visar landformen på åsen i Mellanbergsparken.

Den dominerande jordarten är morän. Jorddjupet är tunt på åsen och trädrötterna syns tydligt vid upptrampade stigar. Fältskiktet i hållmarkstallskogen består av blåbärsris och ljung. Berg i dagen framträder på många ställen. Bild från Mellanparkens övre parti.